

**OPOZIȚIE ÎN RĂZBOI.
IULIU MANIU ÎN ATENȚIA SERVICIULUI SPECIAL DE INFORMAȚII
(MARTIE – IUNIE 1943)**

Narcis Dorin Ion *

Abstract: *The article **Opposition at war. Iuliu Maniu in the attention of the Special Intelligence Service (March – June 1943)** presents aspects of Iuliu Maniu's political activity as they were recorded for three months, between March and June 1943, in the follow up reports made by Special Intelligence Service' officers, but also of other operative structures for political surveillance. Even though the special dialogue between the leader of the National Peasants' Party and Marshal Ion Antonescu, the head of the state, worked during the war years, the political supervision of Iuliu Maniu also continued in everyday life, with an almost German rigor.*

Unedited documents from the former Romanian secret services' archives come to complete the biography of the one who, with an exemplary attitude, proved to be, in times of peace and war, a valiant defender of democracy and human rights, principles for which he will pay with his life, in Sighet prison, in 1953, after he had been unjustly convicted by a military tribunal orchestrated by the communists at the request of the „Big Brother from East”.

Keywords: Iuliu Maniu, Marshal Ion Antonescu, Gheorghe Tătărescu, King Carol II, King Mihai I, opposition, shadowing, surveillance, war.

Anii celui de-Al Doilea Război Mondial l-au găsit pe Iuliu Maniu tot în postura de apărător al libertăților democratice și al drepturilor noastre istorice asupra provinciilor smulse din trupul țării în tragica vară a anului 1940¹. În bogata corespondență purtată, timp de aproape patru ani, cu mareșalul Ion Antonescu², fruntașul ardelean a criticat multe aspecte controversate ale guvernării și l-a atenționat pe conducătorul statului în privința continuării războiului dincolo de granițele României Mari. Fără a onora solicitările lui Adolf Hitler de a lua măsuri dure împotriva fruntașilor opoziției, și în special a lui Iuliu Maniu, mareșalul Antonescu a răspuns adesea, în lungi scrisori, criticilor fruntașului național-țărănist, explicându-i măsurile luate și contextul complicat al războiului. Cu toate acestea, supravegherea lui Iuliu Maniu s-a făcut aproape zilnic, oamenii Serviciului Special de Informații, condus

* Manager Muzeul Național Peleş, dr.; e-mail: narcisdorinion@yahoo.com

¹ Rezumatul acestui articol a fost tradus în limba engleză de către doamna Gabriela Maria Dascălu, căreia îi mulțumesc și pe această cale.

² Vezi, pe larg, Mihai Pelin, *Epistolarul infernului*, București, Editura Viitorul Românesc, 1993.

de Eugen Cristescu, raportând zilnic toate acțiunile și mișcările pe care liderul opoziției le făcea. Aceste documente³, care văd pentru prima dată lumina tiparului, reconstituie minuțios ultimii ani din viața liberă a lui Iuliu Maniu (1943-1947), înainte de a fi arestat, în urma înscenării de la Tămădău, și condamnat la închisoare pe viață într-un proces în care acuzații nu au avut niciun drept la o apărare onestă și în care sentința era cunoscută dinainte.

Liderul Partidului Național Țărănesc (care, legal, fusese desființat, odată cu celelalte partide, în 30 martie 1938) locuia în București, în apartamentul din strada Sfinților nr. 10, care aparținea doctorului Ion Jovin (1899–1994), medic renumit și fondator al radioterapiei în România, ales post-mortem, în 2017, membru al Academiei Române. Miercuri, 17 martie 1943, la ora 12¹⁵, serviciul de ascultare a telefonului lui Iuliu Maniu înregistrează apelul lui Ion Mihalache, căruia îi răspunde Cezar Simionescu, dându-i legătura cu șeful partidului. „Vă salut, D-le Președinte. N-am putut veni, căci am fost f[oarte] ocupat. Ne vom întâlni la Dl Popovici” – îi comunică Mihalache lui Maniu, care îi răspunde sec „Eu nu dejunez la Dl Popovici, am alte treburi”⁴. „Atunci ne vom vedea după masă. Am să vă telefonez pe la ora 5 (17)” – încheie discuția fostul președinte al Partidului Țărănesc, primind acceptul șefului său⁵. Peste aproximativ o oră, la 13¹⁰, un telefon scurt din partea lui Maniu, la casa lui Nestor Badea, finul lui Ion Mihalache, lămurește problema, găsindu-l aici pe adjunctul său și comunicându-i că „pe la orele 5³⁰ (17³⁰), vom trece pe la D-ta, căci tot am treabă în partea aceia”⁶. Imediat după acest apel, „Dl Iuliu” a sunat la casa lui Mihai Popovici, informând-o pe doamna Adelica Popovici de schimbarea programului: „Eu nu pot să vin acolo la ora 15³⁰, o să vin la ora 18”⁷.

În dimineața zilei de 18 martie 1943, nota de urmărire telefonică a lui Iuliu Maniu înregistrează un prim apel al președintelui Partidului Național Țărănesc, la ora 8¹⁰, de la numărul 51614, către un domn profesor, care este întrebat „Când puteți trece pe aici?” și care confirmă că „la ora 10 sunt la D-stră”⁸. „Te rog f[oarte] mult, că, pe urmă, eu trebuie să mă duc la D-nu Mihalache să-l iau, că la ora 11 este parastasul lui Titulescu” – încheie Maniu⁹. Pomenirea marelui diplomat Nicolae Titulescu, la doi ani de la trecerea din această lume, este subiectul următoarei conversații înregistrate, cea de la ora 8¹⁵, când Iuliu Maniu l-a sunat pe Răutu, informându-l că „astăzi, la ora 11, este

³ Mulțumesc, în mod cu totul particular, fostului meu dascăl de la Facultatea de Istorie a Universității București, prof. univ. dr. Marcel-Dumitru Ciucă, reputat istoric medievist și riguros editor, care mi-a pus la dispoziție, cu rară generozitate, copiile acestor prețioase documente privind urmărirea operativă a lui Iuliu Maniu.

⁴ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității [infra: Arhiva CNSAS], Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 99 (fostă Arhiva Serviciului Român de Informații, dosar 40001, vol. 45).

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, f. 100.

⁷ *Ibidem*, f. 101.

⁸ *Ibidem*, f. 94.

⁹ *Ibidem*.

un parastas pentru Titulescu la Biserica Batiște” și rugându-l să participe la slujba religioasă¹⁰. Răspunsul este concludent pentru situația interlocutorului: „D-nu Maniu, n-am să pot veni pentru că am o nevralgie în spate, acolo unde am fost rănit”¹¹. „Îmi pare f[oaarte] rău. Atunci trebuie să rămâneți în casă să vă îngrijiți serios” – îl consolează politico Maniu, care îi răspunde și la întrebarea „D-stră ce mai faceți?”: „Așa, cu știrile astea multe. Aș vrea să vorbesc cu D-stră și tocmai doream să profit de această ocazie”¹². „Îmi pare f[oaarte] rău că nu pot veni, dar mâine trec eu pe la D-stră, în orișice caz” – promite Răutu¹³.

La ora 8²⁰, din casa lui Iuliu Maniu, Liveanu apelează pe cineva căruiua i se adresează cu „Maestre”, comunicându-i că „dorința șefului nostru este ca la ora 11 să fiți la Biserica Batiște, unde se va oficia un parastas pentru Titulescu”¹⁴. „Bine D-le Liveanu, spune-i D-lui Președinte că vin cu plăcere” – confirmă interlocutorul, adresându-i și o întrebare de complezență, care dă naștere unei discuții foarte interesante, al cărei conținut a fost comunicat lui Eugen Cristescu, șeful Serviciului Special de Informații, și în care îl găsim și pe Liviu Rebreanu, directorul Teatrului Național din București: „– D-ta ce mai faci ? Nu te-am văzut de mult !”. „– Eu, totuși, în lipsa D-tale din Buc[urești], am vorbit cu D-na, nu știu dacă ți-a comunicat, că am vrut să te pun în gardă că umblă cu ...”. „– Da, da, mulțumesc, am aflat la timp și am pus mâna pe fir; știu de unde a pornit. Știi că i-a dat un milion șperț lui Rebreanu și lui Vasilescu, șeful de cabinet”. „– Lasă că mai vorbim noi, la revedere”¹⁵. Sublinierea paragrafului privind presupusa mită dată marelui scriitor îi aparține șefului S.S.I., care a pus și o rezoluție (indescifrabilă, din păcate) pe documentul în partea inferioară a căruiua este menționat: *Comunicat D-lui Eugen Cristescu*. Nu știm dacă agenții secreți au aflat numele „Maestrului” încorporat sau al celui care l-ar fi mituit (pentru ce serviciu?) pe autorul lui *Ion* și al *Răscoalei*.

Următorul transcript telefonic nu mai este atât de succulent ca precedentul și privește un apel dat la ora 8.30 de secretarul lui Maniu, Liveanu, lui Nicolae Penescu, care pleda în procesul asociației Pro-Transilvania¹⁶, informându-l că „Dl Președinte vă roagă ca la ora 11 să fiți la Biserica Batiște, [unde] este parastasul lui Titulescu”¹⁷. Nota de ascultare precizează că „D-nul Liveanu repetă această invitație D-lui Săvulescu, D-lui Polizu și încă la alte 6 persoane, pe care nu le-a numit”¹⁸. În partea inferioară a documentului se precizează că raportul a fost „comunicat D-lui Eugen Cristescu”¹⁹. La cinci minute după acest apel, la ora 8.35,

¹⁰ *Ibidem*, f. 93.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, f. 96.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 97. Explicație notată pe document (dreapta, sus) de către un ofițer al S.S.I.

¹⁷ *Ibidem*, f. 95; reluat la fila 97.

¹⁸ *Ibidem*; *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, f. 97.

Liveanu îl sună pe un domn general – identificat de agenții S.S.I. cu generalul Nicolae Samsonovici –, căruia îi comunică faptul că „dl Președinte vă roagă ca la ora 11 să fiți la Biserica Batiște”, ceea ce înaltul ofițer acceptă imediat: „Bine, spune-i că vin!”²⁰. Documentul a ajuns în atenția lui Eugen Cristescu, din a cărui rezoluție ilizibilă descifrăm doar începutul: „Trebuie trimis imediat...”²¹.

În ziua de 31 martie 1943, la ora 20.05, Iuliu Maniu primea un telefon de la profesorul Mihail Ralea, care dorea să îl vadă. Eseist, filozof, sociolog, om politic, Mihail D. Ralea (1 mai 1896 – 17 august 1964) fusese profesor de Estetică și Psihologie la universitățile din Iași și București, deputat național-țărănist și director al revistei „Viața Românească” și al ziarului „Dreptatea”, iar în timpul regimului de autoritate monarhică al lui Carol al II-lea, ocupase posturile de ministru al Muncii și Ocrotirilor Sociale (30 martie 1938 – 1 februarie 1939); ministrul Muncii (1 februarie 1939 – 3 iulie 1940), pentru ca în guvernul Groza să devină ministru al Artelor (6 martie 1945 – 19 august 1946), fiind numit apoi ministrul plenipotențiar al României la Washington (1946-1949) și ales deputat în Marea Adunare Națională (1948-1952) și membru al Academiei Române (1948)²². În primăvara anului 1943, Ralea mai păstra încă aparențele de fost membru al Partidului Național Țărănesc și încerca să mențină legătura cu liderul acestuia. „Te salut și te felicit, dragă, că ai scăpat” – îi spune Maniu la telefon, acceptând „cu multă plăcere” vizita, dar „mâine, pe la ora 5.30 (17.30)”²³. În partea inferioară a documentului se precizează că „dl Profesor Ralea a vorbit din oraș”, dar există și un mare semn de întrebare: „Despre ce au vorbit?”²⁴.

Sâmbătă, 3 aprilie 1943, la ora 14.48, doamna Iuca îl sună pe Iuliu Maniu, invitându-l ca „joi să luați dejunul la noi”²⁵. „Vă mulțumesc f[oarte] mult, D-na Iuca, dar eu plec în provincie” – răspunde președintele PNT, precizând că stă o săptămână²⁶. „Atunci rămâne pentru săptămâna viitoare, D-le Maniu” – insistă distinsa doamnă, care primește următoarea sugestie în finalul convorbirii: „Da, D-nă, dacă doriți să-mi dați un telefon când mă înapoiez și cu cea mai mare plăcere”²⁷. În 7 aprilie 1943, la ora 10.10, Alexandru Ionescu – care aflase că Maniu „s-a întors în București” –, sună la domiciliul acestuia informând că ar vrea să îi vorbească. Secretarul Liveanu îi transmite că „dl Președinte e în pat, e bolnav, are sciatică” și revine, după ce își întreabă șeful, cu precizarea că „dl Președinte a zis să-i telefonați D-stră mâine”²⁸.

²⁰ *Ibidem*, f. 98.

²¹ *Ibidem*.

²² Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar. 1866-2022*. Partea a II-a (M-Z, Anexe), ediția a VI-a, revăzută și adăugită, cuvânt înainte: Acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, București, Editura Academiei Române, 2023, p. 507-508; Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României. De la începuturi – 1859, până în zilele noastre – 2012*, ediția a III-a, definitivă, București, Editura Machiavelli, 2013, p. 140, 142, 143, 145, 146, 148, 150, 175.

²³ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 102.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, f. 103.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 104.

Serviciul Special de Informații a interceptat și o foarte importantă scrisoare a lui Iuliu Maniu, din 10 aprilie 1943, adresată lui Mircea C. Cancicov (24 august 1884 – 25 decembrie 1959, închisoarea din Râmnicu Sărat), reputat economist, avocat și om politic. Fruntaș al Partidului Național Liberal, mare industriaș și membru de onoare al Academiei Române (22 iunie 1937), căsătorit cu scriitoarea și memorialista Georgeta Jurgea-Negrilești (1899–1984), Mircea Cancicov a îndeplinit mai multe funcții în guvernele conduse de Gheorghe Tătărescu – când a fost subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (2 octombrie 1934 – august 1936), ministru la Finanțe (29 august 1936 – 28 decembrie 1937) – și de patriarhul Miron Cristea, unde a ocupat portofoliile de ministru de Finanțe (10 februarie 1938 – 1 februarie 1939) și de ministru ad-interim la Justiție (10 februarie – 30 martie 1938)²⁹.

În condițiile în care fusese atât de apropiat de Gheorghe Tătărescu și servise în guvernul său și în primul din regimul de autoritate monarhică al regelui Carol al II-lea, Mircea Cancicov este cel căruia i se adresează Iuliu Maniu într-o amplă scrisoare, în care îi explică diferențele fundamentale de abordare politică, din trecut și din prezent, care fac imposibilă colaborarea sa cu fostul premier Gheorghe Tătărescu în cadrul „Uniunii sacre” pe care o iniția chiar fostul ministru de Finanțe. Pentru valoarea sa documentară și explicativă a anumitor situații și poziții politice, redăm integral textul acestei prețioase scrisori inedite, care reflectă logica politică și convingerile ferme ale liderului Partidului Național Țărănesc.

„Stimate Dle Cancicov,

Am primit cu satisfacțiune reflecțiunile D-lui Gh. Tătărescu privitoare la comunicarea mea, prin care am refuzat ca să particip la «Uniunea sacră» propusă de Dv. Satisfacțiunea pe care o simt e motivată prin faptul că D-sa recunoaște veracitatea afirmațiilor mele, care constituie pentru mine tot atâtea temeuri serioase ale refuzului meu.

Di Gh. Tătărescu încearcă să dea unele explicațiuni privitoare la atitudinile d-sale atât de vagi, explicațiuni care însă nu interesează acum, când nu este vorba să facem istorie, ci să stabilim fapte și să analizăm impresiunile și urmările pe care le-au putut produce.

Examinând din acest punct de vedere oferta d-lui Gh. Tătărescu și lista de personalități propusă, de ideea cu care presupun că ar dori să impresioneze lumea democrațiilor occidentale, am ajuns la concluzia că prezența D-sale nu este utilă nici pentru a impresiona în mod favorabil cercurile hotărâtoare de opinie publică a democrațiilor occidentale, nici pentru a produce un sentiment de siguranță între eventualii tovarăși de acțiune.

²⁹ Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916–1938)*, București, Editura Silex, 1996, p. 148–149.

Pentru a dovedi temeinicia acestor aprecieri ale mele, am înșirat câteva fapte care învederează lipsa tăriei de convingeri și contrazicerile politice de care s-a făcut vinovat Dl Gh. Tătărescu.

Important este dacă sunt exacte faptele înșirate de mine, căci explicațiunile care ulterior se pot înjgheba cu ușurință nu pot invalida învinuirea de lipsă de prevedere politică și de statornicie în credință.

Dl Gh. Tătărescu confirmă afirmația că d-sa a fost factor diriguitor al regimului ex-regelui Carol, dar afirmă că acest regim nu a fost un instrument de prăbușire, ci unul de «consolidare interioară». Nu cred însă să se găsească ceva în țară să fie de acord cu D-sa asupra acestei concluziuni. Nu poate fi numit «regim de consolidare interioară națională» o cărmuire din care a rezultat, în mod fatal și inevitabil, prăbușirea unui tron și ciuntirea hotarelor țării. Și nu poate fi numit un regim de «consolidare națională» o cărmuire care, din meschine calcule de partid, a încurajat anumite mișcări, soldate cu o adevărată revoluție, ce amenință să sdruncine din temelii ordinea de stat. De altfel, în ce privește guvernarea D-lui Tătărescu, însăși țara a pronunțat o sentință definitivă, prin alegerile din 1937, când guvernul d-sale a fost doborât, cu tot ajutorul dat de Partidul Liberal și de alte două partide satelite. S-a întâmplat pentru prima oară în istoria țării ca, în alegerile organizate de partidul de la putere, acesta să fie pus în minoritate, cu tot ajutorul dat de întreaga putere a Statului. Această întâmplare, pentru care nu cred ca Partidul Liberal să-i fie recunoscător, ținând seama de trecutul politic, [este] desigur rezultatul imenselor greșeli pe care le-a făcut Dl Tătărescu, îndeosebi prin protecția dată detestabilei alianțe camariliste, din care este foarte greu să se strecoare ceva, pe nesimțite, într-o «uniune sacră».

Am afirmat că Dl Gh. Tătărescu a cedat fără rezistență Basarabia și o parte a Bucovinei. D-sa recunoaște că a «evacuat vremelnice» aceste provincii, dar ne consolează cu afirmația că d-sa «a luat în scris răspunderea» pentru această evacuare, ca și când răspunderea d-sale ar avea vreo importanță în fața faptului atât de dureros și modulul atât de degradant în care s-a săvârșit această evacuare și alături de umilitorul cortegiu în mijlocul căruia s-a petrecut acest act istoric. Dl Tătărescu n-a admis nici măcar să se citească în Parlamentul D-sale protestul împotriva cedării Basarabiei, semnat de către senatorii de drept, între care și ai Partidului Național Liberal, împiedecați în exercitarea mandatului lor din cauză că nu au îmbrăcat uniformele ridicole ale «Frontului» de tristă memorie.

Ipoteticele pericole înșirate de D-sa, cu scopul de a explica cedarea Provinciilor fără o bărbătească luptă, care onorează și ridică o națiune și, în caz de înfrângere, nu șterg, ci mai mult subliniază rușinea națională la care am fost supuși în opinia publică mondială.

Rezistența ce ar fi opus țara noastră ne-ar fi de mare folos și în discuțiunile internaționale care vor avea loc în viitor. Întreaga procedură a Regelui Carol și a D-lui Tătărescu, în legătură cu cedarea Basarabiei și a Bucovinei de nord, este caracterizată prin temeritate în limbaj, lipsită de pregătire diplomatică și militară. Lipsită de prevedere politică și voință clară. Absența unei v[oi]nți mari și a un[u]i plan

bine precizat se învederează mai mult prin faptul că Dl Tătărescu, pe de o parte, a scos din guvernul său, prin surprindere, pe Nicolae Titulescu, împiedecându-l să înche[i]e înțelegerea defensivă plănuită cu Rusia, Anglia și Franța. Iar pe de altă parte nu a încercat să facă la timp înțelegerea cu Germania, deși era clar că D-sa nu vroia să meargă în politica externă alături de Rusia și de foști[i] noștri aliați. Dl Tătărescu a făcut o politică externă complect greșită, în urma căreia am rămas izolați. D-sa contează prea mult pe memoria slabă a opiniei publice românești când, în fața acuzării noastre că a cedat acele provincii românești fără rezistență, invoacă (*sic!*) faptul că nu am putut să rezistăm din cauza neputinței noastre de a ne apăra. Bărbații de Stat germani și presa germană ne-au destăinuit faptul că, înainte de a fi călătorit Dl v[on] Ribbentrop la Moscova, s-ar fi putut realiza o înțelegere cu Germania, care [ne-]ar fi [putut] pune la adăpost față de invaziune[a] rusească. Dacă D-sa ar fi continuat politica lui Titulescu cu sinceritate sau dacă, depă[r]tându-se de ea, s-ar fi putut decide să înche[i]e o înțelegere cu Germania, iar dacă, pe de altă parte, D-sa nu ar fi împiedecat executarea planului de înarmare întocmit sub guvernarea mea – fără, însă, să fi luat, la vreme, alte măsuri suficiente și serioase de înarmare – nu ar fi trebuit să constate că a cedat provinciile fiindcă România era «neînarmată și izolată». În fața acestei tragice situațiuni, la ce folosește răspunderea D-sale juridică, pusă în vedere «în scris», când, precum se vede, nu vrea să suporte nici consecințele răspunderii politice.

Am afirmat că Dl Tătărescu a consimțit la cedarea Ardealului. D-sa se apără cu împrejurarea că, la acea dată, nu mai era prim-ministru, dar recunoaște că, în calitatea sa de Consilier Regal, și-a dat avizul asupra procedurii arbitrajului, aprobând-o, fiindcă guvernul prezentase Germania și Italia ca fiind categoric favorabile României și că a fost înșelat în așteptări. Lăsând la o parte împrejurarea că D-sa a fost ministru de Externe și șef al guvernului român, nu era îngăduit să fie lipsit de informațiuni în ce privește sentimentele Italiei și Germaniei, categoric prietenești Ungariei – sentimente pe care noi toți le cunoaștem – și, prin urmare, aplicând o prevedere normală, nu trebuia să se încreadă în titularii neofiți, veniți de-abia atunci în fruntea guvernului român. D-sa, la Consiliul de Coroană în care s-a raportat hotărârea de la Viena, cu totul nedreaptă și absurdă, a luat o atitudine pentru acceptarea acestei hotărâri, deci a colaborat la ruperea Ardealului, ceea ce prin nimic nu poate fi scuzat.

Am afirmat că D-sa a colaborat la introducerea dictaturei și a totalismului (*sic!*) îmbrăcat în haina despotismului regal. Dl Tătărescu răspunde: «Am colaborat, este exact, la guvernul de concentrare a[l] lui Miron Cristea, prin care Coroana a schimbat cadrele vieții noastre constituționale». Dl Tătărescu recunoaște, deci, că a colaborat la introducerea dictaturei și a aplicat-o, deși, în cuvântarea sa ținută la radio în 14 dec[embrie] 1937, a spus cuvânt cu cuvânt: «Numai proștii și nebunii se pot gândi la dictatură». Dl Tătărescu s-a gândit nu numai atât că a și aplicat-o, dar firește pune vina pe Coroană, [ca] toți favoriții când ajung la necaz. Încă o pildă bună că Suveranii trebuie să se înconjoare de sfetnici pe care îi desemnează, după meritele lor, opinia publică legal exprimată, iar nu cu favoriții constituiți după măsura de care dispun de

puterea adaptării la dorințele momentane ale suveranului și care se năzu[î]esc a-și câștiga meritele prin flatarea unor slăbiciuni și prejudecăți ce, într-un moment dat, pot obseda pe oricine și orice om. Și, pentru ca neseriozitatea acestei brusce schimbări de ideologie politică [a] D-lui Tătărescu să fie mai evidentă, D-sa se scuză cu pilda dată de Iugoslavia, Bulgaria și Grecia, pierzând firește din vedere cu totul pilda statelor fără importanță ca: America, Anglia, Franța, Belgia, Elveția, Olanda și a vecinei noastre Cehoslovacia. Îngrijorat de «ordinea internă» și de «autoritatea Coroanei», Dl Tătărescu a aruncat la coș ideologia pe care a jurat de atâtea ori.

Am afirmat că Dl Tătărescu a tolerat și a efectuat renunțarea la garanțiile franco-britanice. Dl Tătărescu recunoaște faptul, însă afirmă că România a fost silită să renunțe la acele garanții, fără a preciza de către cine a fost silită. Și pentru a învedera ingratitudea și ofensa de care s-a făcut vinovat față de Franța și Anglia, afirmă că D-sa a fost acela care, în calitatea sa de ambassador în Franța, a cerut Franței aceste garanții. Dl Tătărescu a cerut mâna de ajutor a Franței și a Angliei și, după ce i s-a dat fără niciun contraserviciu, la ordinul dușmanilor ei, a refuzat mâna întinsă. Și acum, Dl Tătărescu, după această curioasă procedură, după cum rezultă din propunerea făcută, vrea însăși să înjghebeze o acțiune pentru a cere din nou aceiași (*sic!*) mână de ajutor pe care a lovit-o.

Am afirmat că Dl Tătărescu a fost «pivotal principal al politicii de infidelitate, în materie externă, și de asuprire, în materie internă, al ex-regelui Carol». În legătură cu această afirmație, Dl Tătărescu crede a fi în drept să-mi facă reproșuri și să-mi deie lecții de patriotism. Aceasta, însă, în baza unei importante diformări (*sic!*) a afirmației mele, imputându-mi că am acuzat de infidelitate și duplicitate «România» și, deci, am dat o armă în mâna adversarilor noștri.

Din citatul de mai sus re[î]jese clar că am acuzat de duplicitate și infidelitate pe regele Carol și pe pivotul său principal, Dl Tătărescu, pe care niciodată nu i-am confundat cu Țara Românească; dimpotrivă, am protestat întodeauna să fie socotiți ca reprezentanți adevărați ai opiniei publice românești. Dovadă că acest fel al meu de a vedea era exact e faptul că regele Carol a fost lipsit de tron, iar Dl Tătărescu a căzut la alegerile făcute de D-sa, cu tot ajutorul întregi puteri de Stat.

În adevăr, politica externă a României a mers pe drumul fidelității și al sincerității până când Dl. Tătărescu a îndepărtat prin surprindere de la departamentul Externelor pe N. Titulescu, care tocmai pregătea o înțelegere cu Anglia, Franța și Rusia. România și opinia publică a ei a rămas și mai departe credincioasă acelor care ne-au ajutat să realizăm unitatea noastră³⁰ națională. Dovadă sunt manifestările consecvente care s-au produs în opinia publică și nenumăratele declarații și memorii publicate neconținut de către Partidul Național Țărănesc.

Au intervenit, însă, prietenia D-lui Tătărescu cu Dl. Stoiadinovici, conferințele de la Bled și Bratislava, acceptarea pildei autoratorice (*sic!*) a Iugoslaviei, a intervenit vizita de la Londra și Paris, cu faimoasa declarație a ex-regelui Carol și, imediat după

³⁰ În text: *nosatră*.

aceea, vizita la Füh[rerul] Hitler, astfel că devenise o vorbă volantă malițioasă observația făcută de lumea internațională: «Oare pe cine vrea să plătească [păcălească] (*sic!*) Regele Carol?».

România însăși și-a îndeplinit obligațiunile contractuale până la data schimbării la față oficială, întâmplată la data de 28 Mai 1940. Atunci însă, într-o conferință ținută la Președenție [Președinția Consiliului de Miniștri – n.n.], în prezența d-lui Fabricius, s-a hotărât că «România dorește să accentueze colaborarea sa politică cu Germania». Dar și înainte de această dată, cortegiul aluziilor, gesturilor și atitudinilor care însoțeau regimul ex-regelui Carol – tonul face muzica – prevestea cu multă insistență schimbarea politicii externe oficiale a României. Aceste împrejurări l-au îndemnat, probabil, pe Dl. Daladier să-mi spună la Paris, cu ocaziunea audienței ce mi-a acordat în 1937, că «până când durează sistemul de atunci al regimului Regelui Carol, Franța nu poate să livreze României armamentul», ceea ce ceream insistent să se facă.

Dl. Tătărescu face un rău serviciu când se năzuește (*sic!*) a identifica politica D-sale și a ex-regelui Carol cu România și cu opinia publică.

În problema de grupare a forțelor politice pentru atingerea unui scop, este important a se ști dacă forțele vizate sunt utile pentru a putea produce în opinia publică internă și externă efectul dorit, și dacă ele, în interiorul grupării, pot produce sentimentul siguranței și al confienței, absolut necesare pentru o colaborare sigură, dăinuitoare și rodnică.

Înșirarea de mai sus a contrazicerilor esențiale de care s-a făcut vinovat Dl. Tătărescu, pe care D-sa, în fond, le recunoaște, nu reprezintă perspective favorabile pentru o colaborare cu D-sa.

Dl. Gh. Tătărescu cere, în aceste vremuri grele, aplicarea unui spirit de îngăduință. Datorită acestui spirit de îngăduință, mă mărginesc la aceste scurte constatări, lipsite de orice intențiune de jignire, menite numai să pună lucruri hotărâtoare la punct, în ce privește posibilitatea unei colaborări politice.

Am fost și eu, foarte scurt timp, unul din sfetnici[i] ex-regelui Carol. Îndată ce am văzut, însă, că ex-regele Carol alunecă de la drumurile drepte și ofensează sentimentul public și considerațiunile de constituționalism și ordine de drept, am părăsit guvernul, nesilit de nimeni. Eu întrevedeam două posibilități: să conduc pe drum bun guvernarea și să-l conving pe rege să accepte acest drum, sau să renunț la putere. Fiindcă cea dintâi posibilitate s-a dovedit a fi nerealizabilă, am ales-o pe a doua.

Dl. Gh. Tătărescu dorește spirit de îngăduință. D-sa a putut constata că Țara și conducătorii ei actuali, chiar și adversari politici ai D-sale, deprind un spirit de îngăduință larg. Acest spirit de îngăduință mă face și pe mine să nu mă ocup, cum ar fi cazul, de faptele și de rezultatul politicii interne a D-sale, nici de unele observațiuni ale D-sale, pe care altul le-ar putea înregistra ca supărătoare.

Dar Dl. Tătărescu dorește și uitarea. Dacă însă națiunea poate ierta și, în atâtea cazuri, trebu[i]e să ierte, ea nu poate și nu-i este permis să uite. Din toate nefericirile care pot atinge o națiune, ea are un singur câștig: experiența. Dacă însă și-ar permite

să uite, ar pierde și acest avantaj, căci fără memorie, care însă nu trebu[i]e să fie tulburată³¹ de pasiuni și prejudecăți, nu se poate (*sic!*) trage învățăminte și concluzii.

Vă cer iertare, Stimate D-le Cancicov, pentru incomodarea ce v-am făcut prin scrisorile mele și vă rog să primiți, pe lângă sincerele mele mulțumiri, asigurarea distinsei mele stime.

ss. Iuliu Maniu

București. 10 Aprilie 1943³².

Două zile mai târziu, în 15 iunie 1943, Serviciul Special de Informații comunica șefului său, Eugen Cristescu, că „sâmbătă [12 iunie] a avut loc o întrunire la dl. Maniu, la care au participat, pe lângă elemente din conducere și câțiva partizani, între care dnii Hudiță, Pop, Lazăr, Leon etc.”³³. Un prim subiect abordat în această adunare politică insolită a fost „problema activității dlui Tătărescu”, președintele Partidului Național Țărănesc declarând că „după informațiile sale, dl. Tătărescu ar acționa la sugestiile d-lui prof. [Mihai] Antonescu”, iar opoziția pe care o făcea fostului prim-ministru liberal „nu se referă la vicepreședintele de Consiliu, ci numai la prezența dlui Tătărescu printre democrați”³⁴. Informatorul de serviciu aprecia că „dl Maniu nu are nimic împotriva unei colaborări Tătărescu-Antonescu. Dimpotrivă, o salută cu satisfacție, întrucât numai ea ar putea da formula unei guvernări de tranziție”³⁵. Maniu nu putea uita faptul că Tătărescu fusese un colaborator apropiat al regelui Carol al II-lea, într-o perioadă în care acesta critica dur dictatura regală (1938–1940), și nu dorea în niciun fel o colaborare cu fostul premier liberal, chiar dacă – în acele vremuri de război – opoziția democratică ar fi trebuit să fie unită. „Nu ne opunem formulelor tranzitorii, pentru că o tranziție trebuie să se facă” – a declarat Maniu, informându-și comilitonii că nu vrea doar să evite „ca prezența dlui Tătărescu printre noi să facă și din partidul nostru o formulă politică de tranziție”³⁶. În schimb, fruntașul țăranist accepta colaborarea cu vechii liberali, declarând că „avea atât asigurările dlui Dinu Brătianu, cât și ale dlui Gheorghe Brătianu, că linia politică fixată de comun acord celor două partide se va menține nealterată și mai departe”³⁷.

A doua parte a discuțiilor din acea zi a privit politica externă, domeniu în care Iuliu Maniu a făcut mai multe precizări: „1. Crede că ungurii ne vor ataca și, în consecință, preconizează pregătiri pentru recucerirea Ardealului, când se va pune problema. 2. Crede într-o debarcare britanică în Balcani și în intenția turcă, cu toate asigurările pe care dl Mihai Popovici le are de la dl Tanrio[v]er”³⁸. 3. Crede în

³¹ În text: *tulbarată*.

³² Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 155 r.-v. – 156 r.-v.

³³ *Ibidem*, vol. 45, f. 1.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Hamdullah Suphi Tanriöver (1885–1966), poet, om politic și diplomat turc; ministru al Educației Naționale (1920–1921, 1925); ambasador al Turciei în România (1931–1943).

menținerea defensivei germane pe frontul sovietic, întrucât numai aceasta ar putea face posibilă apărarea continentului de o debarcare aliată, dând libertate de mișcare forțelor Axei. 4. Crede într-o ofensivă coordonată a forțelor sovietice cu cele britanice și americane, crede în defecțiunea Italiei și în rezistența germană până la capăt, oricare ar fi pericolele. 5. Din această din urmă cauză, dsa se teme, la un moment dat, de represalii germane la adresa democrațiilor și socoate asigurările oficiale ca insuficiente, întrucât situația ar putea deveni de astfel de natură încât (ca în cazul unei invazii în Balcani, când trupele germane ar intra în număr maxim în țară) controlul să poată scăpa guvernului, deși acesta ar fi animat de cea mai bună credință³⁹. Remarcăm această ultimă afirmație a fruntașului țărănist, care arată faptul că era conștient de protecția pe care i-a oferit-o, ani de zile, mareșalul Ion Antonescu, în pofida cererilor repetate ale lui Hitler de a îl preda autorităților germane.

După întâlnirea din 12 iunie, Iuliu Maniu a plecat, împreună cu Aurel Leucuția, la vila de la Snagov, unde a rămas timp de trei zile, până în 15 iunie, când s-a întors în Capitală. Nota informativă din 16 iunie 1943 ne spune că „dl Maniu a păstrat o odihnă absolută, dar a redactat totuși și liniile generale ale unui program de politică internă și externă”, informatorul neștiind dacă „este vorba de planul vreunui nou memoriu”, dar presupunând mai curând că „șeful Partidului Național Țărănesc dorește să concretizeze ideile care-l animă în ultima vreme în jurul tuturor chestiunilor la ordinea zilei și pe care apoi să le supună atât partidului său, cât și liberalilor, ca un fel de directivă de atitudine”⁴⁰. Agentul Serviciului Special de Informații a avut o discuție cu Aurel Leucuția, care i-a relatat părerea lui Maniu despre strategia ce urma a fi adoptată: „Din discuțiile cu dl Leucuția, a rezultat că dl Maniu socoate apropiat momentul în care partidele democratice vor trebui să treacă de la expectativă la lucru pe teren. Domnia sa socoate că evenimentele externe se vor precipita în lunile de vară și că se va ajunge la o intervenție românească împotriva Ungariei, prin forța împrejurărilor”⁴¹. Părerea lui Aurel Leucuția era că „guvernul maghiar va opera o schimbare de macaz la prima debarcare inamică pe continent, mai ales dacă va fi vorba de Italia sau de Grecia și va căuta să-și salveze situația de adversară actuală a britano-americanilor printr-un atac împotriva Slovaciei și României, țări care ar trimite trupe împotriva invadatorilor”⁴². În acest punct al discuției, Maniu a făcut opinie separată, combătându-l pe Leucuția și „afirmând că știe bine care sunt ideile lui Beneș și că Ungaria va trebui să plătească felonia ei la adresa Cehoslovaciei, Iugoslaviei ca și a României”⁴³.

A doua zi după întoarcerea lui Maniu în București, în 16 iunie 1943, Agentura I transmitea o notă privind urmărirea zilnică a celor ce veneau și plecau de la domiciliul său: „La ora 7.30 vine Corneliu Coposu. La ora 8.20 vine Zaharia Boilă cu ziaristul

³⁹ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 2. Notă semnată „Y/33”.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 6.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, f. 6-7.

⁴³ *Ibidem*, f. 7.

Gruia. La ora 10.15, I.M. pleacă de acasă cu Zaharia Boilă, cu t[a]x[iul] nr. 11142 B, iar Coposu cu Gruia cu taxiul nr. 12639 B. După 10 minute, Coposu Corneliu se înapoiază la I.M. singur. La ora 11, I.M. se reîntoarce acasă, însoțit de Zaharia Boilă. La ora 11.50 vine Ilie Lazăr cu Ghiță Popp. La ora 12 vine Virgil Solomon cu Soreanu. La ora 12.10 vine ing. Mihăescu cu mașina nr. 830 B. La ora 12.30 vine Petrușca cu Gruia. La ora 12.35 vine Justin Ilieșiu. La ora 13.20 pleacă cu toți, afară de ing. Mihăescu, care pleacă cu I.M., cu mașina nr. 830 B. La ora 17.55, I.M. revine cu t[a]x[iul] nr. 11541 B singur, acasă. La ora 18.45 vine Zaharia Boilă. La ora 18.50 vine Corneliu Coposu cu Leucuția. La ora 20.15 pleacă Corneliu Coposu cu Leucuția. La ora 20.50 pleacă Zaharia Boilă. Până la 21.50, când se suspendă postul, nu a mai fost văzută nicio persoană străină. I.M. nu mai părăsește domiciliul⁴⁴.

În urma unui astfel de raport detaliat, devine cu atât mai interesant (și trist, în același timp!) faptul că cineva dintre cei care s-au perindat toată ziua în locuința lui Maniu a informat, în aceeași zi, autoritățile despre conținutul discuțiilor purtate de cei prezenți, în ziua de 16 iunie 1943. Astfel, din raportul întocmit de ofițerul Y/27 și înaintat conducerii S.S.I. aflăm că „reîntors ieri dimineață la București, după o absență de două zile”, Iuliu Maniu a anunțat „din primul moment, pe prietenii care au venit să-l vadă, că șederea la Snagov i-a dovedit că are nevoie de schimbare de aer și, mai ales, de băi de mare⁴⁵. În consecință, liderul național-țărăniștilor le-a spus apropiaților săi că „este decis a pleca cât mai curând la Constanța sau Techirghiol, după cum va fi posibil, pentru a nu pierde niciun moment”, întrucât „vrea să fie însănătoșit peste câteva săptămâni, în momentul când – după părerea domniei sale – se va declanșa o mare criză politică și militară pe continent⁴⁶. Cineva dintre cei prezenți i-a arătat lui Maniu că „ambele stațiuni ar fi contraindicate din punct de vedere medical și că, dsa fiind un tip depresiv, i se recomandă mai curând Băile Herculane⁴⁷. În plus, i s-a adus și argumentul că „din cauza evenimentelor militare în așteptare și, mai ales, întrucât știrile germane ar vorbi de pregătirea unei mari ofensive aeriene sovietice, ar fi mai recomandabil să nu se găsească într-o localitate de pe malul mării⁴⁸. Deși a fost mai insistent, nici Mihai Popovici nu a reușit să îl convingă pe Maniu să renunțe la planul său de vacanță, ci doar să amâne „puțin această plecare și aceasta numai la argumentul că o deplasare din Capitală în acest moment ar avea semnificația unei evadări⁴⁹. Informatorul ne „traduce” și ce însemna momentul, care „în concepția prietenilor dlui Maniu s-ar referi la situația internă și anume la raporturile cu Reichul⁵⁰.

Aceeași Agenție I a S.S.I. – C.I. detaliază orarul sosirilor și plecărilor de la domiciliul lui Iuliu Maniu în 17 iunie 1943, începând de la ora 9.20, când „vine

⁴⁴ *Ibidem*, f. 3.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 4–5.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 5.

Zaharia Boilă cu trăsura și pleacă la 10.30”, următorii musafiri sosind la un interval de zece minute fiecare: „La ora 9.30 vine Corneliu Coposu și pleacă la 10.40, revine la ora 11.10 și pleacă la ora 12. La ora 9.40 vine Liveanu și pleacă la ora 11.30. La ora 9.50 vine Virgil Solomon”⁵¹. Următorii sosiți la domiciliul fruntașului național-țărănist sunt Ilie Lazăr (la ora 11.15), Ghiță Popp (la ora 11.30) și Cezar Simionescu (la ora 12.40), toți plecând la ora 13.10⁵². La prânz, la ora 12.30, raportul ne informează că „vine Leucuția cu mașina nr. 5184 B. și pleacă la ora 13.40 cu I.M.”, acesta din urmă reîntorcându-se acasă la ora 19.30, împreună cu Virgil Solomon, cu taxiul nr. 10183 B⁵³. Ultimul musafir înregistrat este ziaristul Gruia, la ora 19.45, acesta plecând după 25 de minute, la ora 20.10, după care „până la ora 21, când se suspendă postul, I.M. nu a mai fost văzut părăsind domiciliul și nici nu a fost vizitat de nimeni”⁵⁴.

Cum și telefonul din apartamentul în care locuia Iuliu Maniu (având numărul 51614) era interceptat permanent, în aceeași zi, 17 iunie 1943, transcriptul olograf înregistrează, la ora 10.55, un apel al lui Iuliu Maniu către un avocat (George ?) pe care nu-l găsește acasă, rugând „să-i spuneți să mă cheme imediat ce va veni acasă sau poate vă dă un telefon între timp”⁵⁵. La ora 12.35, Maniu a fost sunat la telefon de către Nicolae Penescu, care l-a întrebat dacă „astăzi luați masa la Polizu”⁵⁶, iar după confirmarea din partea președintelui țărănist l-a rugat ca „după masă, să veniți la mine la o cafea, împreună cu Polizu”, informându-l că „mai sunt câțiva prieteni invitați care iau masa la mine”⁵⁷. „Bine, dle Penescu, vin cu plăcere; la câte ore?” – a întrebat Maniu, răspunsul interlocutorului său fiind: „Pe la vreo 15.30–16, când doriți Dvoastră”⁵⁸.

Ziua de vineri, 18 iunie 1943, a fost una în care vizitele la domiciliul lui Maniu au început la ora 8.55, cu Corneliu Coposu (sosit cu taxiul nr. 12822 B. și plecat la ora 10.15), urmat de Virgil Solomon (la ora 10, rămânând până la ora 12), avocatul E. Răutu (la 10.20, plecând la 11.45), Alexandru Racottă⁵⁹ (domiciliat în strada Ciprian Porumbescu nr. 8, sosit la ora 10.25, cu mașina nr. 13395 B., și plecat la 11.40), Ilie Lazăr (sosit la 11.30 și plecat la ora 12.10), Ghiță Popp (la 11.35, plecat la

⁵¹ *Ibidem*, f. 8.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 9.

⁵⁶ Nicolae Polizu-Micșunești (1874–1951) avocat și om politic. Licențiat în drept la București, a lucrat la Ministerul de Externe, apoi în magistratură, ca judecător la Ocolul VI București. Din 1895 devine avocat al CFR. Simpatizant al conservatorilor lui Nicolae Filipescu. După Primul Război Mondial a colaborat cu Take Ionescu, apoi cu Iuliu Maniu, devenind membru al Partidului Național Țărănesc. În mai 1950 a fost arestat sub acuzația de spionaj în favoarea Marii Britanii, fiind condamnat. A murit în închisoare.

⁵⁷ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 10.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Alexandru (Sandu) Racottă (1904–1970), fiul lui Nicoale V. Racottă (1872–1953) și al Mariei (Mimi) Bengescu (1884–1939).

12.20, împreună cu Leucuția, sosit la 12.05)⁶⁰. La ora 12.30, Maniu a părăsit domiciliul cu mașina nr. 642 B., reîntorcându-se la ora 13.20, tot cu aceeași mașină, după care, cinci minute mai târziu, la 13.25, a venit Ghiță Popp (plecat la ora 14.15), urmat de Corneliu Coposu (sosit la ora 16.40 cu mașina nr. 642 B., plecat la 17.05, după care „revine pe jos la ora 17.25” și pleacă la 20.10) și Virgil Solomon, la ora 17.20, care „pleacă după 10 minute”⁶¹. Ultimele vizite în această adevărată Mecca a național-țărăniștilor sunt ale lui Ghiță Popp (la ora 17.35) și Gruia (zece minute mai târziu), ambii părăsindu-l pe șeful de partid la ora 20.35, după care „până la ora 21.40, când se suspendă postul, nu a mai fost vizitat de nimeni, iar I.M. nu a fost văzut părăsind domiciliul”⁶².

În aceeași zi, nota de urmărire a telefonului ne lămurește asupra unei convorbiri de la ora 9.55, când Maniu l-a sunat pe dr. Nicolae Lupu (la telefonul cu nr. 55189), întrebându-l: „Ce faci Dta acuma de dimineață, că aș vrea să te văd?”⁶³. Răspunsul vechiului său coleg de partid – care în 1946 va părăsi rândurile Partidului Național Țărănesc, din cauza politicii sale antisovietice, și va înființa Partidul Țărănesc Democrat, un satelit al comuniștilor, pe care îl va conduce pentru scurt timp, decedând în 1947, în urma unui infarct!) a fost pozitiv: „Poți veni când vrei, că eu sunt acasă, sunt cam bolnav”, iar președintele l-a anunțat scurt: „Atunci trec pe la Dta înainte de ora 12”⁶⁴. După amiaza, la ora 18.10, Maniu a fost sunat telefonic de către inginerul Ilie Comănică, care solicita o audiență, răspunsul fiind: „Dle inginer, vă roagă Dl Președinte să dați d-voastră un telefon mâine dimineață, la ora 8, și vă fixează ora când să veniți”⁶⁵.

A doua zi, 19 iunie 1943, serviciile înregistrează, la ora 11.15, un apel către Iuliu Maniu din partea unui domn Popescu, care îl informează cifrat că „a sosit în București, a tras la Athénée, acum a ieșit în oraș și rămâne câteva zile în București”⁶⁶. „Eu am auzit că a plecat la Sinaia și că se va întoarce în București” – a răspuns Maniu, descumpănindu-și interlocutorul, care a confirmat sec: „Asta se poate, Dle președinte”⁶⁷. După amiază, la ora 16, șeful național-țărăniștilor este sunat de Emil Ghilezan (1912–1997) – cel care va deveni subsecretar de Stat în guvernele Sănătescu și Rădescu (4 noiembrie 1944 – 5 martie 1945), dar va reuși să scape de arestarea de la Tămădău, din 14 iulie 1947, și să fugă din țară în decembrie 1947 – care îl întreabă dacă a plecat, iar la răspunsul lui Maniu că poate pleca a doua zi, seara, insistă dacă „să viu mâine să vă văd”, primind aprobarea șefului⁶⁸.

⁶⁰ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 11.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, f. 12.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 13.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 14.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 15.

O undă de mister apare pentru autorități în convorbirea de la ora 16.30, când Maniu este sunat de avocatul... Balzac (nume marcat, de cel ce a citit raportul, cu ?? și întrebarea „asta?”), coleg de partid, care își întreba șeful „dacă pot veni la 16.30 la Dvoastră?”, primind următorul răspuns: „La 4 (16) am altă persoană anunțată și nu știu dacă termin în jumătate de oră”⁶⁹. Fruntașul național-țărănist a acceptat propunerea... balzaciană... pentru ora 17, când îl așteaptă, dându-i următorul avertisment: „Da, și nu ai să te superi dacă o trebui să aștepți. E cineva care nu-i din sfatul nostru și a trebuit să-l primesc”⁷⁰. „Atunci, vin pe la 5 (17) și aștept dacă va fi nevoie” – a confirmat cel ce purta pseudonimul marelui romancier francez, raportul de urmărire marcând cu linii duble rîndurile în care se vorbea despre misteriosul personaj pe care îl primea Maniu la ora 16. Misterul se va adânci după un telefon pe care Maniu îl dă la stațiunea Carmen Sylva, nr. 12, centralista formându-i legătura, la ora 20.10, cu un sergent major al cărui nume următororii nu l-au înțeles și căruia Maniu îi cere să vorbească cu doctorul Stănculescu⁷¹. Negăsindu-l pe medic, care tocmai ieșise, Iuliu Maniu i-a adresat subofițerului următoarea rugămintă: „Să-i comunici Dta că mi-am amânat cu câteva zile plecarea la Carmen Sylva, întrucât au intervenit treburi de mare importanță, cari mă rețiu în București”⁷².

Locuința lui Maniu din București nu a scăpat nesupravegheată nici în ziua de 19 iunie 1943, raportul redactat a doua zi înregistrând prima venire a unui oaspete la ora 7.30, acesta fiind Zaharia Boilă (care rămâne aici până la 10.15), urmat, la 9.15, de Corneliu Coposu, care pleacă după aproape patru ore (la 13.10)⁷³. Vizitele s-au succedat în ritm susținut la șeful Partidului Național Țărănesc: Virgil Solomon (9.30 – 13.15), Cezar Simionescu (11.10 – 13.15), Mihai Popovici (11.25 – 13.25), avocatul Răutu (11.30 – 13.30), Ghiță Popp (11.40 – 13.30), Aurel Leucuția (vine cu automobilul nr. 5184 B, la ora 12.10), Ilie Lazăr (sosește la ora 12.25)⁷⁴. La ora 13.40, Maniu pleacă cu Leucuția, cu mașina, și se înapoiază după o jumătate de oră, la 15.10, după care rămâne acasă, unde mai primește doar trei vizite: Corneliu Coposu (care vine la 18.10 și pleacă la 20.40), Aurel Leucuția (sosește la 18.30 și pleacă după trei sfeturi de oră) și Virgil Solomon (soset la 19.30 și plecat la 21.15)⁷⁵. „Până la orele 22, când se suspendă postul, I.M. n-a părăsit locuința și nici n-a mai fost vizitat de cineva” – consemnează raportul de urmărire, care se încheie cu precizarea că „în cursul zilei de 20 sau 21 iunie a.c., I.M., însoțit de Leucuția, urmează să plece în stațiunea balneo-climaterică Techirghiol”⁷⁶.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 16.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*, f. 17.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*, f. 18.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

O notă informativă din 25 iunie 1943, redactată de ofițerii Poliției de Siguranță, consemna detalii importante privind o întrevedere, în 19 iunie, a lui Iuliu Maniu cu un diplomat maghiar: „Deținem informația că dl Bethlen Gabrielle (*sic!*), secretar al Legației Maghiare de la Sofia, care se află în trecere prin România, la 19 iunie 1943 a vizitat pe dl Iuliu Maniu, căruia i-a remis o scrisoare din partea d-lui Bethlen Gabor, fost președinte al Consiliului [de Miniștri] maghiar. Din sursă foarte apropiată a d-lui Maniu aflăm că scrisoarea conținea un apel la împăciuirea maghiaro-română în fața cataclismului care se apropie. Scrisoarea conținea un apel la rațiunea d-lui Maniu, pentru a se întocmi un plan detaliat de rezolvare integrală a problemei Ardealului. Venirea lui Bethlen la dl Maniu a produs o adevărată senzație”⁷⁷. Remarcăm în document expresia „din sursă foarte apropiată a d-lui Maniu”, semn că Poliția de Siguranță avea informatori în intimitatea directă a liderului național-țărănist, care nu se sfiau să raporteze în timp util cele ce aflau din aceste nesfârșite reuniuni în apartamentul din strada Sfinților. Parcă a fost predestinat numele străzii, în timp ce în casa lui Maniu veneau zilnic adevărați Iuda, care-și turnau conștiincios și cu fervoare șeful politic! Citind acest raport, pe care l-a transmis Direcției de Contra Informații, Eugen Cristescu a pus următoarea rezoluție, care exprima nemulțumirea privind întârzierea raportărilor: „Urgent investigațiuni pentru verificare prin Sursa Poliție și raport. Am mai dat și alte note ale Pol[iției] Cap[italei] în materie politică p[entru] verif[icare] și nu mi-au fost prezentate rezultatele”⁷⁸.

De data aceasta, ofițerii S.S.I. au fost mai operativi, dată fiind importanța informației. Astfel, în 28 iunie 1943, Serviciul Poliției de Siguranță din cadrul Prefecturii Poliției Capitalei transmitea, sub semnătura prefectului locotenent-colonel Ștefan Manolescu, către Serviciul Special de Informații „două note, în copie, spre știință, cu rugămintea să binevoiți a ne comunica dacă se confirmă”⁷⁹. După ample verificări, în 9 iulie 1943, locotenent-colonelul Traian Borcescu, șeful Contra Informațiilor din cadrul S.S.I., transmitea Serviciului Poliției de Siguranță, în numele lui Eugen Cristescu, că „din investigațiunile făcute, s-au stabilit următoarele: 1. Fostul Prim Ministru al Ungariei s-a numit Bethlen *Istvan*, nu Bethlen *Gabor*. 2. În limba maghiară, numele de Gabor este echivalentul lui «Gavrilă» sau «Gabriel», fiind de notat că «Gabrielle» – așa cum este redat în nota menționată – este femininul lui Gabriel. 3. La Legația Maghiară din Sofia funcționează secretarul *Bethlen Gabor*, care, într-adevăr, a fost de curând în România. 4. Acesta nu ar fi putut să-l vadă pe Maniu în ziua de 19 iunie a.c., deoarece a sosit la București în ziua de 20 iunie a.c., când a fost primit în Gara de Nord de către ministrul *Nagy de Laszlo* și de soția acestuia. Din informații reiese că o parte din timpul cât a stat în România a lucrat cu ministrul și atașatul militar maghiar, iar că în seara sosirii sale a fost invitatul ministrului. 5. Din supravegherea lui Maniu, cât și din urmărirea îndeaproape a întregii activități a acestuia, nu au existat informațiuni ca președintele grupării

⁷⁷ *Ibidem*, f. 115.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 114.

național-țărăniste să fi primit un asemenea mesagiu. Mai firesc ar fi fost ca o asemenea comunicare să fi fost făcută de Banffy, care avea mai multă autoritate decât un secretar de legație. De altfel, în privința unei întrevederi Maniu-Banffy au existat unele indicațiuni, cari însă nu s-au putut verifica prin alte surse⁸⁰.

Revenind la supravegherea domiciliară a lui Maniu, în ziua de 20 iunie 1943, Agentura I din cadrul Direcției Contra Informații a Serviciului Special de Informații înregistrează prima vizită aici la ora 9.10, când vine Virgil Solomon, urmat de Corneliu Coposu și Zaharia Boilă, care vin împreună la 10.30, în timp ce Ghiță Popp sosește la 11.15, iar la 11.40 ajung aici avocatul Polizu-Micșunești și ziaristul Gruia⁸¹. Zece minute după miezul zilei vine Aurel Leucuția, urmat, la 12.30, de dr. Constantin Angelescu și, după alte zece minute, de Cezar Simionescu și Emil Socor, care rămân doar douăzeci de minute, plecând la ora 13, împreună cu Virgil Solomon⁸². Tonul plecărilor fiind dat, urmează să părăsească locuința lui Maniu, la 13.30, Corneliu Coposu, Zaharia Boilă, Ghiță Pop, Polizu-Micșunești și Gruia, aici rămânând doar Ilie Lazăr, care venise la 13.20⁸³. Scurt timp după, la 13.30, au sosit Aurel Leucuția și Mihai Popovici, cu soțiile, raportul de urmărire consemnând că „Leucuția urcă la I.M. și, după 5 minute, coboară amândoi și cu toți merg cu mașina la Rest[aurantul] Vadul Măcelarilor din Spl[aiul] Unirii nr. 221, unde iau masa”⁸⁴. Documentul înregistrează și ce s-a petrecut de la ora 16, când „ies cu toți de aci și merg acasă la I.M., unde nu coboară decât I.M., care se urcă sus și revine după 5 minute, se urcă în mașină și pornesc cu toți în str. Cometei nr. 16. Aici, soția lui Leucuția intră singură în casă, ceilalți așteptând în mașină, și după 15 minute iese cu un pardesiu de damă, se urcă în mașină și pleacă cu toți la Snagov”⁸⁵. Din finalul raportului aflăm că „până la ora 21.30, când se suspendă postul, I.M. nu s-a reîntors la domiciliul său”⁸⁶.

Înregistrarea convorbirilor telefonice din 21 iunie 1943 reține pentru telefonul cu nr. 51614, la ora 12.05, un apel de la Șerban Holban, din Cluj, căruia i se răspunde că „Dl președinte n-a sosit încă, îl așteptăm din moment în moment să vie”⁸⁷. La întrebarea acestuia – „Scrisoarea care ți-am dat-o eu pentru Dl Președinte este la Dta?” –, și răspunsul afirmativ – „Da, sigur, dle Șerban” –, urmează o indicație clară: „Te rog să i-o dai imediat și să-i spui că eu locuiesc la Hotel Splendid”⁸⁸, semn că interlocutorul clujean dorea neapărat să fie primit de președintele Partidului Național Țărănesc. La ora 13.10, Maniu personal l-a sunat pe Mihai Popovici, întrebând dacă poate veni „acolo la dejun” și primind răspuns afirmativ⁸⁹. După cinci minute, liderul

⁸⁰ *Ibidem*, f. 112–113.

⁸¹ *Ibidem*, f. 19.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 20.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 21.

politic va suna la Hotelul Splendid, solicitând legătura cu Șerban Holban din Cluj, căruia îi cere „mii de scuze că n-am fost dimineață acasă”⁹⁰. „Nu face nimic, Dle Președinte. Dacă doriți și nu vă deranjez, am să vin după ora 9 diseară” – răspunde Șerban, primind acceptul pentru o vizită așa târzie⁹¹.

În arhive nu s-a păstrat niciun raport despre ce ar fi putut discuta cei doi, la ceas târziu de seară, și nici scrisoarea trimisă lui Maniu nu a putut fi interceptată de către oamenii Serviciului Special de Informații. Ciudat este că în raportul din 22 iunie 1943 al Agenturii I a S.S.I., privind supravegherea locuinței lui Iuliu Maniu în ziua de 21 iunie, se menționează că „după orele 21, I.M. n-a mai părăsit locuința și nici n-a mai fost vizitat de nimeni”⁹². Prima consemnare a raportului este că „la orele 11.45 vine Virgil Solomon, însoțit de Ghiță Popp, plecând împreună la orele 12.50”, în condițiile în care următoarea frază ne lămurește că „la orele 13.15 se înapoiază la domiciliu I.M., care a fost plecat la Snagov. Este însoțit de Leucuția, care pleacă, I.M. rămânând la domiciliu”⁹³. Documentul menționează apoi că „la orele 13.35 I.M. a plecat de acasă cu automobilul taxi nr. 11.209 B., ducându-se la Mihai Popovici”, înregistrând și alte vizite la domiciliul lui Maniu, în lipsa acestuia: Corneliu Coposu (la 17.30, pleacă la 19.20 și revine la 19.35 pentru o jumătate de oră), Virgil Solomon (vine la 17.40 și pleacă la 19.10) și Ilie Lazăr (la 18.20, rămânând aici timp de o oră)⁹⁴. Din același raport informativ aflăm că „la orele 20.50 s-a înapoiat la domiciliu I.M., fiind adus cu automobilul lui Leucuția și a fost însoțit de Zaharia Boilă. Leucuția și Boilă s-au înapoiat de la scară, iar I.M. s-a dus în apartament”⁹⁵. Finalul raportului este foarte interesant pentru modul în care colaborau agenții Direcției Generale a Poliției cu oamenii apropiați ai lui Iuliu Maniu: „Se menționează că persoana D.G.P. face pază vizibil și, oarecum, oficial. Astfel, la un moment dat, personalul D.G.P. a luat în automobilul ce are la dispoziție pe Corneliu Coposu”⁹⁶. Numele viitorului președinte al Partidului Național Țărănesc, de după 1990, a fost subliniat de cel care a citit raportul agenților de pază.

Transcriptul olograf al convorbirilor telefonice ale lui Iuliu Maniu din ziua de 22 iunie 1943 consemnează un apel primit la ora 10.45 de la colonelul Vasilescu din Șimleul Silvaniei, orașul natal al fruntașului național țărănist, care l-a rugat să îi acorde „o mică audiență, doar câteva minute”, fiind așteptat a doua zi, între orele 9.30 și 10⁹⁷. Spre seară, la ora 20.15, „un domn” sună la domiciliul lui Iuliu Maniu dorind să vorbească cu „Puffi” [Aurel Leucuția – n.n.], care „nu este aici”, apoi cere „cu dl Președinte sau cu dl Solomon, mai bine”, după care la întrebarea – „Ce este

⁹⁰ *Ibidem*, f. 22.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*, f. 25.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 23.

Gigi?”, primește răspunsul codificat: „S-a schimbat. La Gambrinus”⁹⁸. Din convorbire mai aflăm că „Puffi” era la cafeneaua „Intim” și putea fi sunat acolo, întâlnirea de seară rămânând a avea loc la berăria „Gambrinus”⁹⁹. La ora 20.45 este primit un alt apel telefonic la apartamentul în care locuia Iuliu Maniu, la care răspunde Ilie Lazăr (deși prima întrebare fusese: „Cine-i? Doctorul?”), Relu Bălănescu informându-l că „s-a mutat chestia aia la Gambrinus”¹⁰⁰. „Da. Toată lumea știe. Venim acuma” – a confirmat Lazăr celui care vorbea chiar de la „Gambrinus”, unde își aștepta comilitonii de partid¹⁰¹.

Vizitele dese ale colaboratorilor săi politici s-au succedat la apartamentul lui Maniu și în ziua de 22 iunie 1943, raportul de supraveghere al Agenturii I consemnând numele vizitatorilor: Virgil Solomon (sosește la ora 9.30 și pleacă la 10.05), Ilie Lazăr (vine la 10.15 și, la 13.05, pleacă împreună cu Zaharia Boilă și cu Liveanu), Corneliu Coposu (sosește la 10.25 și pleacă la 12.35), Zaharia Boilă (care vine împreună cu Liveanu, la 10.40) și Aurel Leucuția¹⁰². Acesta din urmă vine la ora 12.20, cu mașina cu nr. 5184 B, și pleacă la ora 13.40, împreună cu Iuliu Maniu, pe care îl aduce înapoi la apartament la ora 15.50¹⁰³. În programul vizitelor de după-amiază se înscriu Corneliu Coposu (la ora 18), Ilie Lazăr (la 19.10) și inginerul Vasile Serdici, care sosește la ora 19.15 cu mașina nr. 893 B și pleacă la ora 20.45, la patruzeci de minute după ce și ceilalți doi oaspeți se retrăseseră¹⁰⁴. „Până la ora 21.40, când s-a suspendat postul, I.M. nu a mai părăsit domiciliul și nu a mai fost vizitat de nimeni” – putem citi în finalul notei de urmărire, „operată la fișe” în categoria „Gr[upare] Politică”¹⁰⁵. În aceeași seară de 22 iunie 1943, la ora 21.05, o notă telefonică olografă transmitea Serviciului Special de Informații că „I. Maniu și cu ceilalți iau masa la restaurantul «Gambrinus» astă seară. La ora actuală sunt acolo”¹⁰⁶.

În 23 iunie 1943, la ora 10, Dinu Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, a sunat la domiciliul lui Iuliu Maniu, iar cel care a răspuns a fost Corneliu Coposu, care l-a informat că „Dl președinte la ora 5 (17) va fi la Dvoastră”¹⁰⁷. Dorind să vorbească personal cu Maniu, acesta i-a confirmat disponibilitatea de a veni la ora 17, dar Brătianu a propus să vină el la domiciliul liderului național-țărănist, oferindu-i următoarea explicație: „La ora asta am să am lume la mine, așa că mai bine trec eu pe la Dvoastră”¹⁰⁸. O oră mai târziu, la ora 11, serviciul de urmărire telefonică înregistra un nou apel primit la domiciliul denumit codificat „Ardealul”. Răspunde „omul de

⁹⁸ *Ibidem*, f. 24.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 27.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² *Ibidem*, f. 26.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 59.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 28. În text: *Brăteanu*.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

serviciu”, dă legătura unei domnișoare din casă, pe care Ilie Lazăr o roagă să-i spună „dlui Iloia” [Iuliu Maniu – n.n.] că „s-a aprobat transferarea lui Isac de la Galați aici”¹⁰⁹. Un alt apel telefonic, la 13.10, la care răspunde Corneliu Coposu, este primit de la Șerban Răutu, care pune următoarea întrebare: „Ascultă, Cornel. Dacă vin după masă acolo, îl găsesc pe Dl președinte?”¹¹⁰. La răspunsul lui Coposu că „după masă nu este aici, numai diseară după ora 20.30”, Răutu propune să vină în vizită a doua zi, după amiază¹¹¹.

Din nota de supraveghere zilnică a Agenturii I aflăm că în acea zi, la ora 19.30, Iuliu Maniu a plecat cu mașina, împreună cu Corneliu Coposu și Aurel Leucuția, iar apoi „I.M. se plimbă cu Corneliu Coposu pe Bul. Elisabeta, pe jos, după ce se desparte de Leucuția, și la ora 20.15 merg împreună la N. Lupu, de unde ies¹¹² cu toți la ora 21 și pleacă cu mașina lui Leucuția, care venise aici. Până la ora 22.40, când se reîntoarce I.M. acasă, nu mai este văzut nimeni venind la domiciliul acestuia și postul se suspendă”¹¹³. În acea zi, ca de obicei, cu aceeași rigoare, fuseseră înregistrate toate persoanele care îl vizitaseră pe liderul Partidului Național Țărănesc: Virgil Solomon (vine la 9.10, pleacă la 10.30 și revine la 11.30), Corneliu Coposu (sositor la 9.15, plecat la 10.50 și revenit la 11.40), Liveanu și Cezar Simionescu (care vin la ora 9.50 și pleacă la 12.40, împreună cu Virgil Solomon)¹¹⁴. La ora 11 sosește la apartamentul lui Maniu omul politic Ion Lugoșianu (domiciliat în strada Orlando¹¹⁵ nr. 8), cu mașina nr. 1498 B., și pleacă la 11.25¹¹⁶. Ca întotdeauna, nelipsit este Aurel Leucuția, care vine la ora 12.50 cu mașina nr. 5184 B. și „la ora 13.30, pleacă I.M. împreună cu Corneliu Coposu și Leucuția, cu mașina nr. 5184 B, proprietatea Leucuției (*sic!*)”¹¹⁷. Nota informativă mai menționează că „la ora 15.45, I.M. vine acasă adus cu mașina lui Leucuția”, iar „la ora 18.25 vine Corneliu Coposu cu t[a]x[i] nr. 12842 B”, urmat, la ora 19, de „Leucuția cu mașina”¹¹⁸.

A doua zi, 24 iunie 1943, primul care sosește la domiciliul lui Iuliu Maniu, la ora 9.20, este Corneliu Coposu, secretarul său particular, care rămâne aici până la ora 12.30¹¹⁹. Urmează, la ora 9.45, Zaharia Boilă, împreună cu Măldărescu, care „pleacă împreună la ora 13.00”¹²⁰. Au mai venit Virgil Solomon (la ora 9.50, plecând la

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 29.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 30.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² În text: *iese*.

¹¹³ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 31.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ În text: *Orlanda*. Astăzi, fosta stradă Vittorio Emanuele Orlando, care leagă Calea Victoriei de bulevardul Lascăr Catargiu, poartă numele actriței Gina Patrichi.

¹¹⁶ Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar nr. 213, vol. 45, f. 31.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 32.

¹²⁰ *Ibidem*.

12.20), Ilie Lazăr (de la 10.35 până la 12.05), Soreanu și Cezar Simionescu (între 11.20 și 13.10), iar după-amiază, la ora 19.15, a revenit Ilie Lazăr, împreună cu Virgil Solomon și Zaharia Boilă, cărora li s-a alăturat, la ora 19.40, Aurel Leucuția, cu autoturismul personal¹²¹. Nota de supraveghere consemnează apoi că „la ora 20.45, I.M. coboară însoțit de Virgil Solomon, Zaharia Boilă, Ilie Lazăr și Leucuția, se urcă în mașină și pleacă cu Leucuția la Mihai Popovici. Solomon, Zaharia Boilă și Ilie Lazăr pleacă pe jos. Până la ora 22, când se suspendă postul, I.M. nu s-a mai înapoiat la domiciliu”¹²².

Dintr-o altă notă informativă, semnată Y/3, aflăm și conținutul discuțiilor din ziua de 24 iunie 1943: „Dl Maniu a comunicat prietenilor săi despre discursul rostit eri de d-rul Goebbels, în urma bombardamentului de la Krefeld. Acest discurs a fost pronunțat exclusiv pentru uzul intern și nu va fi reprodus în presa streină. Tocmai de aceea, dl Maniu a ținut să-l facă cunoscut, subliniind semnificația lui. Dl Maniu a declarat că acest cuvânt [discurs – n.n.] poate fi caracterizat cu cuvântul german «Aushalten!» (a rezista). Astfel, dr. Goebbels a comunicat germanilor că trebuie să reziste, astfel oricine evită a fi judecat ca trădător. Domnia sa sublinia drasticitatea (*sic!*) acestui avertisment ca un indice al influenței pe care bombardamentele britanice au avut-o asupra moralului populației”¹²³. Este mai mult decât evident (și nedemn, în același timp!) că unul dintre „prietenii” lui Maniu, adică dintre cei care au luat parte la discuții, a raportat agenților Serviciului Special de Informații subiectul dezbaterilor politice din acea zi.

Tot în 24 iunie, la ora 10.45, Iuliu Maniu a fost sunat de către Gheorghe Brătianu, de la telefonul cu nr. 21630, care i-a comunicat dorința de a-i face o vizită („Voiam de mult să vă văd”), întrebând dacă putea fi primit a doua zi¹²⁴. „Asta nu știu sigur, pentru că mâine ar trebui să plec undeva la băi” – a răspuns frunțașul național-țărănist, la care reputatul istoric medievalist a întrebat dacă „poate astăzi după masă s-ar putea să vă văd un moment?”, Maniu acceptând ca acesta să vină pe la ora 16¹²⁵. A doua zi, 25 iunie 1943, transcriptul olograf al convorbirilor telefonice a înregistrat, la ora 9.15, un apel al baronului George de Löwendal (1897–1964), pictor și scenograf important al epocii, care auzise că „Dl Maniu vrea să-mi viziteze expoziția. Mi-ar face o deosebită plăcere și aștept această onoare la orice oră indicată”¹²⁶. Cu scuza că „Dl președinte este momentan în baie” și cu rugămintea „să reveniți puțin mai târziu”, în cele din urmă i se comunică pictorului aristocrat cu origini ruso-daneze că „dl Maniu astăzi pleacă în afară de București, undeva, pe câteva zile, dar nu se știe

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*, f. 33.

¹²⁴ *Ibidem*, f. 34.

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ *Ibidem*, f. 35. După cuvântul expoziția, agentul a adăugat, între paranteze, *pictură*.

precis, așa că vă roagă să-i dați D-stră un telefon mâ[i]ne dim[ineață] la ora 9”¹²⁷. Confirmând, pictorul a adăugat, în finalul conversației, un amănunt important: „Vă rog să-i spuneți că expoziția se-nchide în 5 zile”¹²⁸.

Urmărirea lui Iuliu Maniu a continuat cu aceeași consecvență în anii următori, miile de file din dosarele sale păstrate în arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității oferind o radiografie exactă a celor cinci ultimi ani de libertate și activitate politică.

¹²⁷ *Ibidem.*

¹²⁸ *Ibidem.*